

2.14. ΣΥΝΤΟΜΟΙ ΟΡΙΣΜΟΙ ΕΝΝΟΙΩΝ ΚΑΤΑ ΘΕΜΑΤΙΚΟΥΣ ΤΟΜΕΙΣ

Άνθρωπος

- 1. Εφηβική ηλικία:** ήβη, η πρώτη νεότητα, αφότου ο άνθρωπος γίνεται ικανός για αναπαραγωγή. Αρχίζει γύρω στα 13 χρόνια και τελειώνει γύρω στα 18-20 χρόνια.
- 2. Νεότητα (18-24 χρόνια):** η χρονική περίοδος κατά την οποία ένα άτομο μεταβαίνει από την εξαρτημένη παιδική και εφηβική ηλικία στην αυτονομία και υπεύθυνη ενηλικίωση. Αποτελεί προέκταση της εφηβικής ηλικίας.
- 3. Ενηλικίωση/ωρίμανση:** η μετάβαση από την ανηλικότητα στην κατάσταση του ενήλικου. Χαρακτηρίζεται από αυτοτέλεια στον τρόπο σκέψης και δράσης και ελευθερία-ανεξαρτησία στις κοινωνικές, πολιτικές, επαγγελματικές, πνευματικές επιλογές και προσανατολισμούς.
- 4. Προσωπικότητα:** το σύνολο των βιολογικών, ψυχικών, πνευματικών και ηθικών ιδιοτήτων του ανθρώπου που τον διαφοροποιούν από κάθε άλλον άνθρωπο και τον καθιστούν μοναδικό.
- 5. Αντίληψη:** αντιληπτικότητα, η ικανότητα να μαθαίνει κανείς εύκολα, εξυπνάδα.
- 6. Μνήμη:** η λειτουργία με την οποία ο άνθρωπος μπορεί να διατηρεί και να επαναφέρει τις πληροφορίες που αποκτά με την αντίληψη και τη μάθηση.
- 7. Νοημοσύνη:** ικανότητα αντίληψης, μάθησης και προσαρμογής. Ο όρος εμπεριέχει τις νοητικές ή γνωστικές λειτουργίες, αντίληψη, μνήμη, γλώσσα, σκέψη, δηλαδή αναφέρεται στο σύνολο των νοητικών λειτουργιών και ικανοτήτων του ανθρώπου.
- 8. Παρατηρητικότητα - προσοχή:** η ιδιότητα του νου να προσηλώνεται σε κάτι με αποτέλεσμα την καλύτερη αντίληψη και συνειδητοποίηση των συνθηκών του εξωτερικού και εσωτερικού κόσμου.
- 9. Σκέψη:** η ικανότητα της σύγκρισης και του συνδυασμού των ιδεών. Η σκέψη περιλαμβάνει τη φαντασία, τους συνειρμούς, την ικανότητα για τη λύση των προβλημάτων.
- 10. Φιλομάθεια:** η αγάπη του ανθρώπου για μάθηση.
- 11. Γλώσσα:** το σύνολο των λέξεων και φράσεων που χρησιμοποιεί ένας λαός ή μια ομάδα ανθρώπων για να συνεννοείται γραπτά ή προφορικά.
- 12. Αισθητική:** η αντίληψη ως προς το ωραίο που αναφέρεται σε όλες τις εκφάνσεις της ζωής μας και στις επιλογές μας (εμφάνιση, κόμμωση, διακόσμηση, ομιλία, συμπεριφορά κ.λπ.).
- 13. Βούληση:** πρόθεση, σκοπός, νοητική δύναμη με την οποία ένα άτομο μπορεί να κατευθύνει τις σκέψεις και τις ενέργειές του προς την επίτευξη ενός σκοπού, τη λήψη μιας απόφασης κ.λπ.
- 14. Αυτοπραγμάτωση:** η δυνατότητα του ανθρώπου να επιτυγχάνει, να υλοποιεί και να πραγματώνει τους στόχους και τις επιδιώξεις του.
- 15. Συναίσθημα:** ευχάριστη ή δυσάρεστη ψυχική κατάσταση που προκαλείται από ενέργειες, βιώματα, παραστάσεις, σκέψεις.
- 16. Αυτοσυναίσθημα:** το ευχάριστο ή δυσάρεστο συναίσθημα που προέρχεται από τη γνώμη που έχουμε για την αξία ή απαξία του εαυτού μας.
- 17. Ευτυχία:** συναίσθημα ευδαιμονίας που προέρχεται από τη βαθιά ικανοποίηση, που δημιουργείται από την εκπλήρωση των ψυχικών και υλικών αναγκών και επιθυμιών.

18. Αυτογνωσία: η γνώση του εαυτού μας, των αρετών ή αδυναμιών μας.

19. Αυτοκριτική - αυτοέλεγχος: η άσκηση κριτικής από τον εαυτό μας στις ίδιες μας τις πράξεις ή παραλείψεις. Σκοπός αυτής της νοητικής διαδικασίας είναι ο εντοπισμός των αδυναμιών και η διόρθωση των λαθών μας, η αυτοβελτίωση.

20. Βιοθεωρία: το σύνολο των απόψεων που έχει κάποιος για τη ζωή, δηλαδή πώς πρέπει να ζει, ποιους σκοπούς θεωρεί απαραίτητους. Συνδέεται με το αξιακό σύστημα.

21. Κοσμοθεωρία: η αντίληψη που διαμορφώνει ο άνθρωπος για τον κόσμο, κοσμοαντίληψη, φιλοσοφική θέση για το βαθύτερο νόημα της ζωής και του κόσμου (διανοητές, φιλόσοφοι, φιλοσοφικές θεωρίες).

22. Χαρακτήρας: ο ιδιαίτερος τρόπος συμπεριφοράς, ενέργειας, σκέψης κάθε ατόμου, η ιδιοσυγκρασία.

23. Κίνητρο: ό,τι κινεί σε δράση, οτιδήποτε ελκύει και προσανατολίζει την ενεργητικότητά του ανθρώπου για την κάλυψη των αναγκών του.

Ηθική ζωή

1. Στάση/εις: τρόπος αντιμετώπισης ενός ζητήματος, θέματος.

2. Συμπεριφορά: ο τρόπος με τον οποίο συμπεριφέρεται κάποιος, διαγωγή. Τρόπος αντίδρασης (θετικής ή αρνητικής) στα ερεθίσματα που προέρχονται από το κοινωνικό περιβάλλον.

3. Αξίες: κοινώς αποδεκτές αρχές που διέπουν τη συμπεριφορά και τις σχέσεις των προσώπων. *Είδη:* υλικές, πνευματικές, κοινωνικές, πολιτικές, αισθητικές, ηθικές, θρησκευτικές, εθνικές.

4. Ανθρωπισμός: η πίστη στην ιδέα και αξία του ανθρώπου ως ελεύθερης ύπαρξης, που έχει δικαίωμα να ζήσει, να μορφωθεί και να δημιουργήσει μέσα σε συντεταγμένη πολιτική κοινωνία.

5. Ανθρώπινα δικαιώματα: απαίτηση, αξίωση κάθε ανθρώπου (που την επιτρέπει ένας άγραφος νόμος ή που την κατοχυρώνει ένας γραπτός νόμος) να σέβονται τη ζωή, την τιμή και την προσωπικότητά του λόγω της ιδιότητάς του ως ανθρώπου.

6. Ισότητα: εξομοίωση των πολιτών στα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις, δηλαδή η χωρίς διακρίσεις αντιμετώπιση των πολιτών από την πολιτεία.

7. Οικουμενική Διακήρυξη: καταστατικός χάρτης που αφορά στα ανθρώπινα δικαιώματα και συντάχθηκε από τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών. Η Οικουμενική Διακήρυξη δεν έχει νομικό χαρακτήρα.

8. Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ): διεθνής οργανισμός-συνασπισμός μεταξύ των κρατών του κόσμου με σκοπό την συνεργασία στο διεθνές δίκαιο, την ασφάλεια, την οικονομική ανάπτυξη και την πολιτική ισότητα.

9. Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ): οργανώσεις μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα που λειτουργούν σε εθελοντική βάση, με σκοπό τη δημιουργία ευρύτερων κινημάτων, τη διαμόρφωση της κοινής γνώμης, την αφύπνιση της «παγκόσμιας συνείδησης» για θέματα σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα, την κατάργηση διακρίσεων, την προστασία μειο-

νοτήτων, μεταναστών, τα δικαιώματα του παιδιού και της γυναίκας, το περιβάλλον, τον αφοπλισμό, την ειρήνη, την υγεία.

10. Ανθρώπινη αξιοπρέπεια: η πίστη στην αξία της προσωπικότητας κάθε ανθρώπου.

11. Σεβασμός της ανθρώπινης αξιοπρέπειας: σεβασμός της μοναδικότητας κάθε ανθρώπου. Κάθε άνθρωπος είναι διαφορετικός, και η διαφορετικότητά του αυτή είναι άξια σεβασμού και προστασίας.

12. Ανεκτικότητα: το να δεχόμαστε τους άλλους με τις ιδιαιτερότητές τους.

13. Εθελοντισμός: η ηθελημένη παροχή υπηρεσιών για κάποιον κοινωνοφελή σκοπό.

14. Κοινωνική παθολογία/παθολογία: η κοινωνιολογία δανείζεται τον όρο από την ιατρική προκειμένου να περιγράψει φαινόμενα κοινωνικής αποδιοργάνωσης, όπως εγκληματικότητα, ναρκωτικά, πορνεία.

15. Κοινωνικό πρόβλημα: το πρόβλημα που προκύπτει όταν οι ισχύουσες σχέσεις και οι θεσμοί δεν είναι ικανοί να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά τις μεταβαλλόμενες ανάγκες ή λειτουργίες, με συνέπεια άτομα ή κοινωνικές ομάδες να μην εντάσσονται πλήρως ή ομαλά στις διαδικασίες κοινωνικής αναπαραγωγής.

16. Ανομία: η κοινωνική αποδιοργάνωση, κατάσταση κατά την οποία οι συμπεριφορές των ατόμων δεν ρυθμίζονται από τους κοινούς κανόνες, αλλά, αντίθετα, χαρακτηρίζονται από έλλειψη κοινωνικού ελέγχου και εξασθένιση αξιών.

17. Αποκλίνουσα συμπεριφορά: αντικοινωνική, μη κοινωνικά αποδεκτή συμπεριφορά.

18. Διακρίσεις (φυλετικές, θρησκευτικές, κοινωνικές κ.λπ.): εκθρική αντιμετώπιση μιας κατηγορίας ανθρώπων είτε από το κοινωνικό σύνολο είτε από τις αρχές του τόπου, με αποτέλεσμα να παραβιάζονται τα ανθρώπινα δικαιώματα, εξαιτίας της διαφοράς φύλου, κοινωνικής τάξης, χρώματος, θρησκευτικών ή πολιτικών αντιλήψεων κ.λπ.

19. Μετανάστευση: η μετακίνηση πληθυσμιακών ομάδων από τη χώρα της καταγωγής τους σε μια άλλη, που πραγματοποιείται για οικονομικούς, κοινωνικούς, περιβαλλοντικούς και πολιτικούς λόγους.

20. Μετανάστης: πρόσωπο που για οικονομικούς, κοινωνικούς, περιβαλλοντικούς και πολιτικούς λόγους μετοίκησε σε ξένη χώρα προκειμένου να εγκατασταθεί για μεγάλο χρονικό διάστημα.

21. Πρόσφυγας: πρόσωπο που υποχρεώνεται από πιεστικές καταστάσεις (πόλεμος, πολιτικές διώξεις, φυσική καταστροφή) να εγκαταλείψει τον τόπο της μόνιμης διαμονής του και να καταφύγει αλλού.

22. Μειονότητα: ομάδα πολιτών ενός κράτους που διαφέρει κατά την καταγωγή, τη γλώσσα ή τη θρησκεία από τον επικρατούντα πληθυσμό.

23. Στερεότυπα: οι παγιωμένες και υπεραπλουστευμένες πεποιθήσεις ατόμων και κοινωνικών ομάδων σχετικά με ιδιαίτερα γνωρίσματα άλλων ατόμων ή κοινωνικών ομάδων.

24. Προκαταλήψεις: οι αδικαιολόγητες και αρνητικές στάσεις ατόμων απέναντι στα μέλη μιας άλλης ομάδας (φυλετικής, εθνικής ή άλλης).

25. Ρατσισμός: θεωρία που υποστηρίζει την ανωτερότητα μιας φυλής και αποβλέπει στη διατήρηση της «καθαρότητάς» της και στην κυριαρχία της επί των άλλων. Συνέπεια αυτής της στάσης είναι η εκθρόνηση εναντί-

ον μιας κοινωνικής ομάδας, που εκδηλώνεται με ενέργειες είτε βίαιες, είτε που αποσκοπούν στον αποκλεισμό της από τις δραστηριότητες (επαγγελματικές κ.λπ.) του κοινωνικού συνόλου.

26. Απαρτχάιντ (apartheid): πολιτική φυλετικών διακρίσεων στη Νοτιοαφρικανική Δημοκρατία, φυλετισμός. Το σύστημα διαχωρισμού λευκών και μαύρων επικράτησε στη Νότια Αφρική το χρονικό διάστημα 1948-1991. Με μια σειρά νόμων ο πληθυσμός των μαύρων δεν επιτρεπόταν να κινείται στις περιοχές των λευκών (πόλεις, παραλίες κ.λπ.), ούτε να χρησιμοποιεί μέσα μεταφοράς που προορίζονταν για τους λευκούς. Οι συνθήκες ζωής της πλειοψηφίας των μαύρων ήταν άθλιες.

27. Γκέτο: μια αποκλεισμένη περιοχή στην οποία κατοικούν άνθρωποι που ανήκουν σε ένα θρήσκευμα, φυλή ή εθνότητα παρά τη θέλησή τους. Σήμερα ονομάζεται έτσι αστική περιοχή όπου ορισμένη μειονότητα ζει απομονωμένη από το υπόλοιπο τμήμα της κοινωνίας.

28. Σεξισμός: νοοτροπία, αντίληψη, συμπεριφορά που επιβάλλει διακρίσεις εις βάρος του γυναικείου φύλου.

29. Κοινωνικός αποκλεισμός: κάθε προσπάθεια παρεμπόδισης ατόμων ή κοινωνικών ομάδων να ασκήσουν τα δικαιώματά τους και να απολαύσουν τα δημόσια αγαθά (συμμετοχή στα κοινά, εκπαίδευση, περίθαλψη κ.λπ.).

30. Ξενομανία: η μέχρι μανίας μίμηση ξένων τρόπων ζωής, συμπεριφοράς ή έκφρασης.

31. Ξενοφοβία: το αίσθημα τρόμου, αντιπάθειας, αποστροφής ή εκθρόνισης απέναντι στο ξένο πρόσωπο αλλά και γενικότερα σε οτιδήποτε ξενόφερτο.

32. Μισαλλοδοξία: μίσος προς αλλόθρησκους ή προς όσους πρεσβεύουν άλλες αρχές (κοινωνικές, πολιτικές κ.λπ.).

Κοινωνικό περιβάλλον

1. Περιβάλλον: στην ψυχολογία ο όρος σημαίνει την εξωατομική πραγματικότητα, ό,τι δηλαδή βρίσκεται γύρω από το άτομο. Η συμπεριφορά, η ζωή και η εξέλιξη του ανθρώπου καθορίζονται από τους γενετικούς και περιβαλλοντικούς παράγοντες.

2. Κοινωνία: σύνολο ανθρώπων που συμβιώνουν σε έναν τόπο ή σε μια εποχή.

3. Μάζα: ένα πλήθος ανθρώπων τα μέλη του οποίου χάνουν την ατομικότητά τους και μεταβάλλονται σε όχλο.

4. Κοινωνική ομάδα: ένα οργανωμένο σύνολο ανθρώπων που έχουν κοινούς σκοπούς για την επίτευξή των οποίων συνεργάζονται και επικοινωνούν. Τα μέλη των κοινωνικών ομάδων αποκτούν συνείδηση των κοινών τους στοιχείων, δηλαδή έχουν την αίσθηση ότι αποτελούν ομάδα με χαρακτηριστικά που τη διαφοροποιούν από άλλες υπο-ομάδες της κοινωνίας.

5. Κοινωνική θέση: η θέση που κατέχει το άτομο σε μια κοινωνική ομάδα. Η θέση αυτή συνδέεται με το σύνολο των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων που απορρέουν από αυτήν.

6. Γόητρο: το κύρος που απολαμβάνει ο κάτοχος μιας θέσης μέσα στην κοινωνία.

7. Ελίτ: ομάδα προσώπων που κρατούν, σε οποιαδήποτε κοινωνία, εξέχουσες θέσεις, οι εκλεκτοί μιας ομάδας ή κοινωνίας.

8. Κοινωνικός ρόλος: προκαθορισμένες συμπεριφορές και προσδοκίες που έχει η κοινωνία από τον κάτοχο μιας κοινωνικής θέσης. Κάποιοι κοινωνικοί ρόλοι αξιολογούνται ως ιδιαίτερα σημαντικοί για την πρόοδο και την εξέλιξη της κοινωνίας (π.χ. γονέας, πνευματικός άνθρωπος, επιστήμονας, δάσκαλος, κριτικός, καλλιτέχνης, δημοσιογράφος, πολιτικός).

9. Κοινωνικοί θεσμοί: τρόποι οργάνωσης της ανθρώπινης δραστηριότητας στα πλαίσια της κοινωνικής ζωής. Καθιερώνονται και επιβάλλονται από την κρατική εξουσία με βασικό σκοπό την εύρυθμη λειτουργία της.

10. Κοινωνικοποίηση: στην κοινωνική ψυχολογία, η διαδικασία με την οποία ένα άτομο μαθαίνει να προσαρμόζεται στην ομάδα αποκτώντας την κοινωνική συμπεριφορά που εγκρίνει η ομάδα. Συντελείται ανεπαίσθητα, σταδιακά και ασυνείδητα καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής του ανθρώπου και πραγματώνεται με τη μεταβίβαση πολιτισμικών στοιχείων στα μέλη των κοινωνικών ομάδων.

11. Κοινωνικός έλεγχος: είναι το σύνολο των μέσων (προτροπές, αμοιβές, επιβραβεύσεις, δικαστικές ποινές) με τα οποία η κοινωνία παρακινεί και εξαναγκάζει τα μέλη της να συμμορφώνονται με τους κοινωνικά αποδεκτούς τρόπους σκέψης και δράσης.

12. Εσωτερίκευση: η αφομοίωση από το άτομο στοιχείων γνώσης, προτύπων συμπεριφοράς, πολιτισμικών αξιών κ.λπ. και η αποδοχή τους ως στοιχείων της δικής τους προσωπικότητας.

13. Κοινωνικός κομφορμισμός: η τάση του ανθρώπου να ακολουθεί τις κυρίαρχες αντιλήψεις και συμπεριφορές της ομάδας στην οποία ανήκει.

14. Κοινή γνώμη: αντίληψη ή πεποίθηση κοινότητας ανθρώπων για ορισμένο θέμα: τα μαζικά μέσα επικοινωνίας επηρεάζουν την κοινή γνώμη.

15. Αλλοτρίωση: η αποξένωση του ατόμου από τον εαυτό του και τις πραγματικές ανάγκες του, η αλλοίωση της προσωπικότητάς του.

Φυσικό περιβάλλον

1. Περιβάλλον: 1) το σύνολο των φυσικών και, ειδικότερα για τον άνθρωπο, πολιτιστικών συνθηκών στις οποίες ζει και αναπτύσσεται ένας οργανισμός· 2) οι φυσικές συνθήκες (έδαφος, αέρας, νερό κ.λπ.) που επικρατούν στον χώρο όπου ζει ένας οργανισμός· 3) χώρος διαβίωσης.

2. Φύση: ο φυσικός κόσμος όπου ζει ο άνθρωπος, το περιβάλλον. Στοιχεία του φυσικού κόσμου αποτελούν ο αέρας, το έδαφος, το υπέδαφος, τα ύδατα, η πανίδα και η χλωρίδα, το κλίμα.

3. Βιόσφαιρα: το τμήμα της γήινης σφαίρας (γη, αέρας, νερό), όπου οι φυσικοχημικές συνθήκες επιτρέπουν την ύπαρξη ζωής.

4. Ρύπανση του περιβάλλοντος: εισαγωγή ή διασπορά στο περιβάλλον ουσιών ή ενέργειας σε ποσότητες τέτοιες που είναι αδύνατο να αφομοιωθούν ή να εξουδετερωθούν.

5. Ατμοσφαιρική ρύπανση: η παρουσία στην ατμόσφαιρα αερίων, κόκκων στερεών ουσιών κ.ά. από τη βιομηχανική δραστηριότητα, την κίνηση των αυτοκινήτων κ.λπ., σε ποσότητες τέτοιες που γίνονται βλαπτικές για τον άνθρωπο και γενικά για το περιβάλλον.

6. Ανανεώσιμη πηγή ενέργειας: ενέργεια που μπορεί να ανανεώνεται, που δεν εξαντλείται, ενέργεια φιλική στο περιβάλλον: ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (υδροηλεκτρισμός, αιολική ενέργεια, η βιομάζα, η γεωθερμική ενέργεια, η κυματική ενέργεια).

7. Πράσινη οικονομία: ανάπτυξη που βασίζεται στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, στον εκσυγχρονισμό των μεταφορών και υποδομών, και γενικά αποβλέπει στην προστασία του περιβάλλοντος.

8. Βιώσιμη ή αειφόρος ανάπτυξη: η οικονομική ανάπτυξη η οποία δεν προκαλεί βλάβη στο περιβάλλον και δεν σπαταλά τους μη ανανεώσιμους φυσικούς πόρους. Με τον όρο αειφόρος ανάπτυξη εννοούμε τη βελτίωση της οικονομίας, της παιδείας, της υγείας και των κοινωνικών δομών με τρόπο ώστε το φυσικό και βιολογικό περιβάλλον να μην υποβαθμίζεται.

9. Οικολογική συνείδηση: τρόπος σκέψης και συμπεριφοράς που χαρακτηρίζεται από ενδιαφέρον και φροντίδα για τη φύση.

10. Περιβαλλοντική ηθική: το σύνολο των αξιών που πρέπει να διέπουν τη σχέση του ανθρώπου με το φυσικό περιβάλλον.

11. Περιβαλλοντική εκπαίδευση: συστηματική και διά βίου εκπαίδευση/ενημέρωση για το περιβάλλον (δυνατότητες και προβλήματα). Μέσω της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης διαμορφώνονται στάσεις και αντιλήψεις σε άτομα και κοινωνικές ομάδες, κατά τρόπο ώστε να μπορούν με ατομική αλλά και συλλογική δράση να συμβάλουν στην αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών προβλημάτων.

Πολιτισμός

1. Πολιτισμός: το σύνολο των υλικών και πνευματικών δημιουργημάτων του ανθρώπου σε ορισμένη χώρα ή εποχή, δηλαδή το σύνολο των αξιών, αντιλήψεων, τρόπων συμπεριφοράς, εθίμων και παραδόσεων, καθώς και των τεχνολογικών επιτευγμάτων.

2. Πολιτιστικό επίπεδο: η ποιότητα και ο βαθμός ανάπτυξης της πολιτιστικής ζωής ενός τόπου.

3. Υλικός (υλικοτεχνικός) πολιτισμός: όλα όσα έχει πετύχει ο άνθρωπος σε υλικό επίπεδο (τεχνικά έργα, επιτεύγματα υψηλής τεχνολογίας, υλικά αγαθά).

4. Πνευματικός πολιτισμός: το σύνολο των ενεργειών με τις οποίες ο άνθρωπος ανυψώνεται σε πνευματική οντότητα, δηλαδή το σύνολο των πνευματικών επιτευγμάτων, όπως: νόμοι, θεσμοί, δίκαιο, εκπαίδευση, τέχνη, θρησκεία κ.λπ.

5. Ηθικός πολιτισμός: το σύνολο αρχών και κανόνων που εκφράζουν το ηθικό επίπεδο των ανθρώπων. Περιλαμβάνει τα ήθη του λαού, τις ηθικές αντιλήψεις και ευαισθησίες του, τις παραδόσεις, τα ιδανικά, τις ατομικές ελευθερίες, τις πολιτικές και κοινωνικές αρετές (δίκαιο, ισότητα, ευθύνη, σεβασμό, αλληλεγγύη, ανθρωπιά).

6. Κουλτούρα: το σύνολο τις πνευματικής παράδοσης και δημιουργίας του λαού.

7. Μαζική κουλτούρα: τα προβαλλόμενα και επιβαλλόμενα πολιτιστικά πρότυπα από τα μαζικά μέσα ενημέρωσης. Ο όρος αναφέρεται κυρίως στον καταναλωτικό, υλιστικό και αντιπνευματικό τρόπο ζωής που προωθείται ως κυρίαρχη αξία στις βιομηχανικές κοινωνίες.

8. Υποκουλτούρα: το σύνολο των πολιτισμικών ιδιαιτεροτήτων που διαφοροποιούν μια υπο-ομάδα στα πλαίσια του εθνικού πολιτισμού.

9. Διάλογος πολιτισμών: οι προσπάθειες που επιδιώκουν την αλληλοκατανόηση εθνών με διαφορετικούς πολιτισμούς και θρησκείες, στο πλαίσιο του σεβασμού των δικαιωμάτων και τις ιδιαιτερότητας του πολιτισμού κάθε λαού.

10. Οικουμενικός πολιτισμός: ο κοινός τρόπος ζωής που σταδιακά εγκαθιδρύεται σε όλο και περισσότερα τμήματα του παγκόσμιου πληθυσμού, ανεξάρτητα από το χρώμα, τη φυλή, το χρώμα και το θρήσκευμα. Ο σύγχρονος οικουμενικός πολιτισμός συχνά χαρακτηρίζεται «δυτικός», επειδή επίκεντρο του είναι η Δυτική Ευρώπη και η Βόρεια Αμερική.

11. Πολιτιστικός ιμπεριαλισμός: η τάση για επέκταση της πολιτιστικής επιρροής ενός κράτους σε άλλες χώρες, κυρίως με τη συστηματική προσπάθεια να προβάλλει και να επιβάλλει τη γλώσσα και τον πολιτισμό του σε άλλες χώρες.

12. Δυτικοποίηση: η σταδιακή διαδικασία πολιτισμικής αλλοτρίωσης κατά την οποία κοινωνίες με μεγάλη ιστορία και πανάρχαια έθιμα υφίστανται την καταλυτική επίδραση του δυτικού πολιτισμού σε όλους τους τομείς και τις εκφάνσεις της κοινωνικής τους ζωής.

13. Πολυπολιτισμικότητα: η συνύπαρξη και η ελεύθερη επικοινωνία μιας εθνικής πολιτιστικής κοινότητας με άλλες εθνοτικές μειονότητες, με τις οποίες συμβιώνει είτε μέσα στα όρια του εθνικού κράτους είτε στο πλαίσιο ευρύτερων κρατικών ενοτήτων

14. Πολιτιστική ποικιλομορφία: η αναγνώριση και ο σεβασμός των ιδιαίτερων γνωρισμάτων (γλώσσα, ενδυμασία, τρόπος ζωής, παραδόσεις, θρησκεία κ.λπ.) που χαρακτηρίζουν την πολιτιστική φυσιογνωμία ενός λαού.

15. Τουρισμός: το να ταξιδεύει κανείς σε άλλους από τον τόπο διαμονής του τόπους, κυρίως για αναψυχή.

16. Εκπαιδευτικός τουρισμός: ο τουρισμός που δημιουργείται από τις εκδρομές των σχολείων.

17. Αγροτουρισμός: τουρισμός σε αγροτικές περιοχές που συνδυάζει τις διακοπές με την επαφή με την αγροτική παραγωγή και την πολιτισμική κληρονομιά των περιοχών αυτών.

18. Οικοτουρισμός: τουρισμός που αποβλέπει στην ανακάλυψη και απόλαυση της φύσης σε συνδυασμό με δραστηριότητες που σέβονται το περιβάλλον και την τοπική κουλτούρα.

Επιστήμη - τεχνολογία

- 1. Γνώση:** γενικά, η επεξεργασμένη λογικά εικόνα που σχηματίζουμε για τα πράγματα και τον κόσμο, η σύλληψη των ιδιοτήτων και των καταστάσεων των αντικειμένων από τον νου.
- 2. Επιστήμη:** σύλληψη, ανάλυση αφηρημένων θεωρητικών εννοιών, παρατήρηση, μελέτη, έρευνα των φαινομένων της φύσης και της κοινωνίας του ανθρώπου, συστηματοποίηση των γνώσεων. Αναφέρεται στη σύσταση, τις ιδιότητες και τις σχέσεις των στοιχείων της πραγματικότητας μεταξύ τους.
- 3. Επιστημονισμός:** ιδεολογία που πρεσβεύει την απόλυτη κυριαρχία, αυθεντία και ανεξαρτησία της επιστήμης από το κοινωνικό, ηθικό και πολιτικό γίγνεσθαι. Η επιστήμη είναι για το πλατύ κοινό, και για πολλούς επιστήμονες ακόμα, κάτι σαν μαύρη μαγεία, και η αυθεντία της είναι αδιαμφισβήτητη και ταυτόχρονα ακατανόητη.
- 4. Αστρονομία:** η επιστήμη που μελετά τα ουράνια σώματα.
- 5. Διαστημική:** μελέτη και έρευνα του διαστήματος με διαστημικά προγράμματα (ερευνητικές αποστολές δορυφόρων για να μελετηθούν από κοντά τα διάφορα μέλη του ηλιακού συστήματος, ο ηλιακός άνεμος, η ηλιακή ατμόσφαιρα καθώς και οι επιδράσεις τους στον πλανήτη μας). Γεννήθηκε από την ανάγκη για την κατανόηση του σύμπαντος.
- 6. Γενετική:** κλάδος της βιολογίας που ερευνά τα φαινόμενα της κληρονομικότητας. Επίσης μελετά τους μηχανισμούς μεταβίβασης των κληρονομικών χαρακτηριστικών από τη μια γενεά στην άλλη και ασχολείται με τον χειρισμό γονιδίων (φυτών ή ζώων) με συνέπεια τη μεταφορά επιθυμητών χαρακτηριστικών σε έναν άλλο οργανισμό χωρίς τη γνωστή διαδικασία της διασταύρωσης.
- 7. Κλωνοποίηση:** τρόπος αναπαραγωγής χωρίς σπέρμα, κατά τον οποίο ένας οργανισμός παράγεται γενετικά πανομοιότυπος με τον γονέα του, με εμφύτευση ενός σωματικού κυττάρου του γονέα σε ωάριο από το οποίο έχει αφαιρεθεί το υλικό που φέρει τις γενετικές πληροφορίες.
- 8. Βιοηθική:** η μελέτη των ηθικών προβλημάτων που ανακύπτουν από την ανάπτυξη των βιολογικών ερευνών, της ιατρικής, της γενετικής, και γενικά από την ανθρώπινη παρέμβαση στη βιολογική διαδικασία: η κλωνοποίηση θέτει προβλήματα βιοηθικής.
- 9. Ευγονική:** προσπάθεια της επιστήμης να επιτύχει τον εξευγενισμό του ανθρώπινου γένους με βάση τους νόμους της βιολογίας και της κληρονομικότητας. Στη χιτλερική Γερμανία η ευγονική πήρε τη μορφή γενοκτονίας, καθώς οι ναζί εκτέλεσαν ή χρησιμοποίησαν ως πειραματόζωα κατάδικους, αντιφρονούντες, ανθρώπους με μειωμένες νοητικές ικανότητες, ομοφυλόφιλους, άνεργους και ψυχασθενείς, με σκοπό να δημιουργήσουν μια «καθαρή» γερμανική φυλή.
- 10. Τεχνολογία:** η πρακτική εφαρμογή των τεχνών και των επιστημών και ιδιαίτερα της μηχανικής προόδου στη βιομηχανία και στο εμπόριο.
- 11. Τεχνοκράτης:** επιστήμονας ο οποίος για τη μελέτη και επίλυση προβλημάτων του οικονομικού, κοινωνικού και πολιτικού χώρου χρησιμοποιεί αυστηρά τα δεδομένα και τις απαιτήσεις της τεχνολογίας, της οι-

κονομίας και της μηχανικής, παραγνωρίζοντας συνήθως τις κοινωνικές επιπτώσεις.

12. Τεχνοκρατισμός/τεχνοκρατία: διοίκηση, διακυβέρνηση σύμφωνα με τη θεωρία που υποστηρίζει την αυστηρά επιστημονική εφαρμογή των δεδομένων της τεχνολογίας, της οικονομίας και της μηχανικής για τη μελέτη και επίλυση κοινωνικών, οικονομικών και πολιτικών προβλημάτων. Η θεωρία αυτή δίνει προτεραιότητα στα οικονομικά και τεχνολογικά δεδομένα και κατά δεύτερο λόγο ενδιαφέρεται για τον ανθρώπινο παράγοντα και το κοινό καλό.

13. Πληροφορία: κάθε στοιχείο που έχει ενδιαφέρον για κάποιον.

14. Πληροφορική: επιστήμη της πληροφόρησης· σύνολο μεθόδων για τη συλλογή, διαλογή, απομνημόνευση, μετάδοση και χρησιμοποίηση πληροφοριών, τις οποίες επεξεργάζονται αυτόματα, με τη βοήθεια προγραμμάτων, ηλεκτρονικοί υπολογιστές.

15. Κοινωνία της πληροφορίας: η κοινωνία στην οποία παρατηρείται η ολοένα αυξανόμενη διείσδυση της πληροφορικής, με αποτέλεσμα να εμφανίζει ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που τη διαφοροποιούν από την προηγούμενη (βιομηχανική κοινωνία - κοινωνία της τεχνολογίας).

16. Ηλεκτρονικός υπολογιστής: μηχανή που λειτουργεί με συγκεκριμένο πρόγραμμα, εκτελεί με ταχύτητα και ακρίβεια υπολογισμούς και αποθηκεύει στοιχεία στη μνήμη τα οποία μπορούν να ανακληθούν. Η αποτελεσματικότητά του εξαρτάται από τη δημιουργικότητα και γνώση του χρήστη.

17. Διαδίκτυο (internet): ονομασία ενός διεθνούς ολοκληρωμένου συστήματος διασυνδεδεμένων ηλεκτρονικών υπολογιστών και δικτύων, με δυνατότητα μεταβίβασης πληροφοριών, εικόνας, ήχου, δεδομένων κ.λπ. σε όλο τον κόσμο.

18. Netizens: πολίτες του δικτύου.

19. Ηλεκτρονικός πόλεμος: το σύνολο των μεθόδων και μέσων που χρησιμοποιούνται για να εξουδετερωθεί ο ηλεκτρονικός εξοπλισμός του αντιπάλου.

20. Κυβερνητική: η επιστήμη που μελετά τους μηχανισμούς επικοινωνίας και ελέγχου. Κυρίαρχος σκοπός είναι η κατασκευή μηχανών (κυβερνητικά μοντέλα - μηχανές) που θα μπορούν να σκέπτονται και να ενεργούν μόνες τους ώστε να δίνουν γρήγορα λύσεις σε κάθε πρόβλημα. Εφαρμογές: χάραξη κυβερνητικής πολιτικής, συστήματα παραγωγής και μετάδοσης ενέργειας, συστήματα χημικής ανάλυσης κ.λπ.

21. Πολυμέσα (multimedia): όρος της τεχνολογίας των ηλεκτρονικών υπολογιστών που δηλώνει τη δυνατότητα παραγωγής σε ψηφιακό δίσκο και αναπαραγωγής από ηλεκτρονικούς υπολογιστές, ταυτοχρόνως ή μεμονωμένα, κειμένου, εικόνας, ήχου, βίντεο, κινούμενων εικόνων και σχεδίων.

22. Ρομπότ: προγραμματιζόμενες συσκευές ικανές να εκτελούν σκόπιμες κινήσεις. Τα βιομηχανικά ρομπότ είναι επαναπρογραμματιζόμενοι μηχανικοί χειριστές που έχουν την ικανότητα να μετακινούν υλικά, εργαλεία, ανταλλακτικά και να εκτελούν διάφορες εργασίες και καθήκοντα.

23. Ρομποτική: κλάδος της κυβερνητικής που ασχολείται με τη μελέτη και ανάπτυξη των ρομπότ.

Οικονομική ζωή

- 1. Ανάγκη:** το αίσθημα κενού που προκαλείται στον άνθρωπο από την έλλειψη/απουσία βασικών αγαθών που είναι απαραίτητα για την επιβίωση και ολοκλήρωσή του (υλικές, πνευματικές, ψυχικές).
- 2. Πρωτεύουσες (βιολογικές) ανάγκες:** οι ανάγκες που σχετίζονται με την επιβίωσή μας (τροφή, νερό, στέγη, αναπαραγωγή).
- 3. Δευτερεύουσες (πολιτισμικές) ανάγκες:** οι ανάγκες που σχετίζονται με τον πολιτισμό (υγεία, μόρφωση, ελεύθερος χρόνος, ψυχαγωγία, παιχνίδι, καλλιτεχνική έκφραση κ.λπ.).
- 4. Τεχνητές (πλασματικές) ανάγκες:** οι ανάγκες που έντεχνα υποβάλλει η διαφήμιση ώστε να φαίνονται σαν πραγματικές μας επιθυμίες.
- 5. Αγαθά:** τα μέσα με τα οποία ο άνθρωπος ικανοποιεί υλικές, πνευματικές, ψυχικές και ηθικές ανάγκες. Τα αγαθά διακρίνονται σε πνευματικά και σε υλικά.
- 6. Πνευματικά αγαθά:** όσα ικανοποιούν πνευματικές ανάγκες του ανθρώπου, όπως η γνώση, το ωραίο, οι ιδέες.
- 7. Υλικά αγαθά:** όσα χρησιμεύουν για να ικανοποιεί ο άνθρωπος βιολογικές του ανάγκες, δηλαδή τη διατροφή, την ένδυση, τη στέγασή του κ.ά.
- 8. Υλισμός:** η τάση για αναζήτηση υλικών απολαύσεων και αγαθών.
- 9. Θεοποίηση του χρήματος:** η μετατροπή του χρήματος σε υπέρτατη αξία της ζωής και η ταυτόχρονη υποβάθμιση των ηθικών αξιών (της ελευθερίας, της ειλικρίνειας, του σεβασμού κ.λπ.).
- 10. Βιοτικό επίπεδο:** ο βαθμός κοινωνικής, ηθικής, πνευματικής ανάπτυξης μιας κοινωνίας. Ο όρος αναφέρεται στη δυνατότητα ικανοποίησης των βασικών αλλά και των πολιτιστικών αναγκών του ανθρώπου.
- 11. Ευημερία:** η αφθονία των αγαθών, που αποτελούν βασική προϋπόθεση για μια άνετη και αξιοπρεπή διαβίωση.
- 12. Ποιότητα ζωής:** σε επίπεδο ανθρώπινης ζωής, η ύπαρξη υλικών αγαθών, το ανώτερο βιοτικό επίπεδο σε συνδυασμό με ένα ανώτερο επίπεδο πολιτιστικό, πνευματικό και ηθικό.
- 13. Homo economicus:** οικονομικός άνθρωπος. Τύπος ανθρώπου που ενεργεί με γνώμονα το δικό του συμφέρον.
- 14. Οικονομία:** ο κοινωνικός θεσμός που οργανώνει την παραγωγή, τη διακίνηση, τη διανομή και την κατανάλωση των αγαθών.
- 15. Καπιταλισμός:** η κεφαλαιοκρατία, το οικονομικό και κοινωνικό σύστημα που στηρίζει τη λειτουργία του στην ύπαρξη ιδιωτικών κεφαλαίων.
- 16. Σοσιαλισμός:** κοινωνικοοικονομική θεωρία που αποβλέπει στην κοινωνικοποίηση των μέσων παραγωγής και την κατάργηση της εκμετάλλευσης ανθρώπου από άνθρωπο.
- 17. Εργασία:** η διάθεση σωματικών ή πνευματικών δυνάμεων για την παραγωγή έργου.
- 18. Επάγγελμα:** η μόνιμη εργασία για βιοπορισμό.
- 19. Λειτουργήμα:** ο όρος χρησιμοποιείται για να δηλωθεί η διαφορά από τον όρο επάγγελμα, που δηλώνει το βιοποριστικό μέσο που αποβλέ-

πει σε οικονομικά οφέλη. Ως λειτουργήμα θεωρείται το σύνολο των καθηκόντων του *λειτουργού* (= αυτός που επιτελεί έργο το οποίο ωφελεί το κοινωνικό σύνολο, που ασκεί λειτουργήμα).

20. Εξειδίκευση: η αποκλειστική ενασχόληση με ένα πολύ μερικό και ειδικό αντικείμενο εργασίας ή μελέτης και η παράλληλη απόκτηση πολύ ειδικών γνώσεων και ικανοτήτων γύρω από το αντικείμενο αυτό.

21. Διαφήμιση: η δημιουργία πρωτότυπου μηνύματος το οποίο γνωστοποιεί/προβάλλει προϊόντα, ιδέες, υπηρεσίες με σκοπό τη διέγερση της καταναλωτικής επιθυμίας του αγοραστικού κοινού.

22. Διαφημιστικές τεχνικές: οι ιδιαίτερες μέθοδοι με τις οποίες ο διαφημιστής επιχειρεί να καταστήσει το μήνυμα αποτελεσματικότερο. Οι μέθοδοι αυτές αποβλέπουν στην αξιοποίηση της εικόνας και του ήχου, στον κατάλληλο χειρισμό της γλώσσας (τη συγκινησιακή φόρτιση του μηνύματος, τα λογοπαίγνια κ.λπ.).

23. Σλόγκαν: λέξη ή φράση που επαναλαμβάνεται σε πολιτική ή εμπορική διαφήμιση.

24. Εμπορική διαφήμιση: η προσπάθεια επηρεασμού της καταναλωτικής συμπεριφοράς των πολιτών με την προβολή μηνυμάτων που αποσκοπούν στην αγορά και κατανάλωση προϊόντων ή υπηρεσιών.

25. Κοινωνική διαφήμιση: η διαφήμιση που έχει στόχο να ευαισθητοποιήσει το κοινό για ένα κοινωνικό ζήτημα (π.χ. ασφαλές σεξ, ναρκωτικά, αλκοολισμό κ.λπ.).

26. Πολιτική διαφήμιση: η διαφήμιση που αποβλέπει στην προβολή ενός πολιτικού προσώπου ή μιας πολιτικής παράταξης με σκοπό την αύξηση της επιρροής και της δύναμής της.

27. Συγκαλυμμένη ή γκρίζα διαφήμιση: η προβολή ενός προϊόντος όχι στον προβλεπόμενο διαφημιστικό χώρο και χρόνο, αλλά κατά τη διάρκεια της κανονικής ροής κινηματογραφικών ταινιών, τηλεοπτικών σειρών, μουσικών εκπομπών ή ηλεκτρονικών παιχνιδιών ως «τυχαίο» στοιχείο του σκηνηκού ή του σεναρίου. Στα έντυπα μέσα ενημέρωσης εμφανίζεται συνήθως με τη μορφή είδησης.

28. Υπερκατανάλωση: η παραπάνω από τα επιτρεπτά ή αναγκαία όρια κατανάλωση αγαθών και υπηρεσιών που δεν αποσκοπούν στην ικανοποίηση πραγματικών, αλλά περιττών και πλασματικών αναγκών.

Πνευματική ζωή

1. Αναλφαβητισμός (οργανικός): η αδυναμία του ανθρώπου να γράφει και να διαβάζει.

2. Αναλφαβητισμός (λειτουργικός): η αδυναμία του ανθρώπου να αξιοποιεί (με την ομιλία, τη γραφή και την ανάγνωση) τη μητρική του γλώσσα ως μέσο επικοινωνίας και κατανόησης των (πνευματικών, πολιτικών και οικονομικών) συνθηκών που διαμορφώνουν την καθημερινή του ζωή.

3. Διαπαιδαγώγηση: η αξιοποίηση αρχών, μέσων, μεθόδων κ.λπ. με στόχο την ηθική και πνευματική ανάπτυξη ενός νέου κυρίως ατόμου.

4. Παιδεία: 1) το σύνολο των προσπαθειών/ενεργειών ατομικών, κοινωνικών, κρατικών που μορφώνουν τον άνθρωπο πνευματικά, ηθικά, ψυχι-

κά, σωματικά και κοινωνικά· 2) γενική καλλιέργεια, πολύπλευρη μόρφωση· 3) σε ορισμένες περιπτώσεις η λέξη παιδεία αναφέρεται στο εκπαιδευτικό σύστημα μιας χώρας.

5. Εκπαίδευση: ο θεσμός που με τη συστηματική διδασκαλία αποσκοπεί στην πνευματική, σωματική και ηθική ανάπτυξη των νέων. Διακρίνεται σε πρωτοβάθμια, δευτεροβάθμια και τριτοβάθμια.

6. Τεχνοκρατική εκπαίδευση: μια μονοδιάστατη εκπαίδευση που αποσκοπεί στη μετάδοση ειδικών επαγγελματικών γνώσεων προκειμένου οι άνθρωποι να ανταποκριθούν στις ραγδαίες επιστημονικές και τεχνολογικές εξελίξεις.

7. Ανθρωπιστική εκπαίδευση: ο όρος αξιοποιείται σε αντιδιαστολή προς την τεχνοκρατική εκπαίδευση για να δηλώσει τη μετάδοση γενικών γνώσεων αναφορικά με τον άνθρωπο και το φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον. Αναφέρεται στην εκπαίδευση που στόχο έχει τη διεύρυνση των πνευματικών οριζόντων του ανθρώπου και την ανάπτυξη όλων των πλευρών της προσωπικότητάς του.

8. Σχολείο: ο θεσμικά οριοθετημένος χώρος στον οποίο παρέχεται εκπαίδευση, με σκοπό οι μαθητές να αποκτήσουν γνώσεις, δεξιότητες, να κοινωνικοποιηθούν, να διαμορφώσουν σταθερές ηθικές αρχές ώστε να συνεργάζονται δημιουργικά και να μάθουν πώς να μαθαίνουν.

9. Μόρφωση: η πολύπλευρη (πνευματική, ηθική, αισθητική) καλλιέργεια του ανθρώπου.

10. Μάθηση: η διαδικασία κατάκτησης γνώσεων, δεξιοτήτων και αξιών μέσα από τη συστηματική μελέτη, την εμπειρία ή τη διδασκαλία. Με την απόκτηση γνώσεων παρατηρείται μεταβολή στη συμπεριφορά του ανθρώπου.

11. Διά βίου μάθηση (διά βίου εκπαίδευση): οι μαθησιακές δραστηριότητες που πραγματοποιούνται καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής του ανθρώπου, οι οποίες αποσκοπούν στην επαγγελματική του κατάρτιση, στη βελτίωση δεξιοτήτων και γενικότερα στη διεύρυνση των πνευματικών του οριζόντων.

12. Διαπολιτισμική εκπαίδευση: μια συστηματική εκπαιδευτική προσπάθεια απέναντι στις εθνοτικές μειονότητες με σκοπό τη διατήρηση και την προαγωγή των κοινωνικών και πολιτισμικών ιδιαιτεροτήτων τους και την ισότιμη συμμετοχή στην κοινωνική και πολιτική ζωή της χώρας στην οποία ανήκουν.

13. Ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση: η διάχυση γνώσεων μέσω ποικίλων μαθημάτων (ιστορία, λογοτεχνία, γεωγραφία, πολιτικές επιστήμες) σχετικών με την Ευρωπαϊκή Ένωση, τις κοινές ευρωπαϊκές ρίζες, την ευρωπαϊκή ταυτότητα, τον ευρωπαϊκό πολιτισμό.

14. Διανοητής: ο διανοούμενος, ο άνθρωπος με ανώτερη σκέψη και μόρφωση (λόγιος, επιστήμονας, συγγραφέας κ.λπ.).

15. Πνευματικός άνθρωπος: ο άνθρωπος που με το πνευματικό του έργο και την επίγνωση της κοινωνικής του αποστολής έχει τη δυνατότητα να διαμορφώσει τη συνείδηση των συγχρόνων του.

16. Διανοούμενοι: οι άνθρωποι που στοχάζονται, οι ασχολούμενοι με γράμματα, επιστήμες, τέχνες ή με το πνεύμα γενικότερα.

17. Καλλιεργημένος άνθρωπος: πνευματικά καλλιεργημένος άνθρωπος θεωρείται εκείνος που δεν διαθέτει μόνο γνώσεις αλλά και κοινωνι-

κές, ηθικές και ψυχικές αρετές. Είναι ο άνθρωπος με την ολοκληρωμένη προσωπικότητα.

18. Ιστορία: γραπτή αφήγηση σπουδαιών γεγονότων που αναφέρονται σε έθνη, πρόσωπα, χώρες, ορισμένες περιόδους της ζωής των λαών.

19. Λογοτεχνία: το σύνολο των γραπτών και προφορικών προϊόντων του έντεχνου λόγου.

20. Μνημεία: σημαντικά έργα τέχνης περασμένης εποχής που έχουν διασωθεί και διατηρηθεί, τα οποία συνδέονται με την ιστορία, τον πολιτισμό και την παράδοση ενός τόπου, μιας χώρας.

21. Μνημείο Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς της UNESCO: μια διακριτή θέση ή τόπος (π.χ. δάσος, όρος, λίμνη, έρημος, μνημείο, κτίριο, σύμπλεγμα ή πόλη) που προτάθηκε για και έγινε αποδεκτό στον κατάλογο των μνημείων που διαχειρίζεται το Διεθνές Πρόγραμμα Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς της Επιτροπής Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO.

22. Αθλητισμός: η καταβολή σωματικής προσπάθειας με σκοπό την υπεροχή, τη νίκη σε ένα άθλημα.

23. Τέχνη: η δημιουργία καλλιτεχνημάτων, έργων με αισθητική αξία. Το έργο τέχνης είναι η αισθητοποίηση ενός περιεχομένου (ιδέας, συναισθήματος, βιώματος, κατάστασης) με μια συγκεκριμένη μορφή και με ποικίλα μέσα (ήχους, χρώματα, σχήματα, μέταλλα κ.λπ.).

24. Θρησκεία: το σύνολο των δοξασιών που έχουν σχέση με την πίστη σε θεούς ή θεό και των τύπων λατρείας με την οποία εκδηλώνεται η πίστη αυτή.

Πολιτική ζωή

1. Κράτος: πολιτικά οργανωμένο σύνολο ανθρώπων (λαός), ανεξάρτητα από φύλο, θρησκεία, γλώσσα ή εθνικότητα, που είναι εγκατεστημένο μόνιμα σε μια καθορισμένη εδαφική έκταση (χώρα) και διοικείται από κυβέρνηση.

2. Πολιτική: 1) ο τρόπος διεξαγωγής των κρατικών υποθέσεων, το πρόγραμμα που εφαρμόζει μια κυβέρνηση σε κάθε κρατική λειτουργία· 2) η ενεργός ανάμιξη στην πολιτική ζωή μιας χώρας, δηλαδή η δράση των πολιτών, ομάδων ή κομμάτων που οργανώνονται με συγκεκριμένα μέσα για την επίτευξη συγκεκριμένων στόχων στα δημόσια πράγματα.

3. Ιδεολογία/φρόνημα/πεποιθήσεις: σύνολο ηθικών, φιλοσοφικών, κοινωνικών ιδεών και αρχών στα οποία στηρίζονται οι κοινωνικές ομάδες με σκοπό την παρέμβαση και αλλαγή της κοινωνίας. Μορφές: φασισμός, εθνικοσοσιαλισμός, σοσιαλισμός, φιλελευθερισμός, αναρχισμός κ.λπ.

4. Πολιτική κοινωνικοποίηση: η συστηματική προσπάθεια μιας κοινωνίας να μεταδίδει στο άτομο τις πολιτικές της αξίες, γνώσεις και στάσεις, ώστε το άτομο να μεταμορφωθεί σε πολίτη, δηλαδή άτομο που ενδιαφέρεται και συμμετέχει συνειδητά στα κοινά.

5. Πολιτική συνείδηση: η επίγνωση του πολίτη ότι ο ίδιος είναι υπεύθυνος –με τις επιλογές, τις αποφάσεις και τις πράξεις του– για τη διαμόρφωση της δημόσιας ζωής στη χώρα του.

6. Πολιτικοί θεσμοί: οι θεσμοί που αναφέρονται στη δημιουργία και διατήρηση της εξουσίας, την κατανομή και την άσκησή της από διάφορα

κέντρα (Κοινοβούλιο, διοικητικοί θεσμοί, νομαρχίες, τοπική αυτοδιοίκηση, εκλογές, δικαστήρια, σωφρονιστικό σύστημα, Κράτος, Πρόεδρος της Δημοκρατίας κ.λπ.).

7. Εξουσία: η δύναμη μιας ομάδας ανθρώπων να ρυθμίζουν με τις αποφάσεις τους τη ζωή ανθρώπων ή κοινωνικών ομάδων.

8. Χαρασματική εξουσία: ο όρος αναφέρεται στην άσκηση εξουσίας από ένα πρόσωπο το οποίο θεωρείται ότι διαθέτει εξαιρετικές ιδιότητες και ικανότητες, με αποτέλεσμα τα άτομα οδηγούνται σε υπακοή και να μην ασκούν κριτικό έλεγχο στις αποφάσεις του.

9. Κατεστημένο: ομάδα ισχυρών προσώπων που επηρεάζουν ή ελέγχουν την πολιτική, την οικονομία κ.λπ. και υποστηρίζουν το παραδοσιακά αποδεκτό.

10. Κυρίαρχη ιδεολογία: η ιδεολογία της άρχουσας τάξης.

11. Πολίτευμα: το πολιτειακό καθεστώς (δημοκρατία, μοναρχία, προεδρική δημοκρατία, κομμουνισμός κ.λπ.) που επικρατεί σε μια χώρα και στο σύνολο των κανόνων που ρυθμίζουν την άσκηση της πολιτικής εξουσίας σε ένα κράτος.

12. Ολοκληρωτισμός: μονοκομματικό δικτατορικό σύστημα διακυβέρνησης που επιδιώκει να χειραγωγήσει τους πολίτες με την προπαγάνδα, με σκοπό να περιορίσει τις ελευθερίες τους και να τους υποτάξει στη θέληση της κρατικής εξουσίας.

13. Απολυταρχία: πολιτειακό σύστημα κατά το οποίο ο ανώτατος άρχοντας έχει την απόλυτη εξουσία. Ο όρος αναφέρεται στα καθεστώτα που εδραιώθηκαν σε πολλά ευρωπαϊκά κράτη μετά τη φεουδαρχία, κατά τα οποία ο μονάρχης είχε απεριόριστες εξουσίες που αποσκοπούσαν στην αποδυνάμωση των τοπικών αριστοκρατιών και της Εκκλησίας.

14. Δικτατορία: η εξουσία του δικτάτορα, το πολίτευμα όπου η εξουσία ασκείται απολυταρχικά από ένα πρόσωπο ή ομάδα προσώπων με χρήση βίας, κατάργηση της νόμιμης εξουσίας και των δικαιωμάτων των πολιτών.

15. Δημοκρατία: το πολίτευμα κατά το οποίο η εξουσία πηγάζει από τον λαό, ασκείται από τον λαό και υπηρετεί τα συμφέροντα του λαού. Κυρίαρχο χαρακτηριστικό της δημοκρατίας είναι η λήψη αποφάσεων με ψηφοφορία των πολιτών, που στηρίζεται στην αρχή της πλειοψηφίας.

16. Λαϊκή κυριαρχία: δημοκρατική αρχή σύμφωνα με την οποία πηγή όλων των εξουσιών είναι ο λαός μέσω των δικαιωμάτων του εκλέγειν και εκλέγεσθαι, της πολιτικής δράσης κ.λπ.

17. Κοινωνικό κράτος: το κράτος που κατοχυρώνει τα κοινωνικά δικαιώματα (εργασία, παιδεία, στέγη, ασφάλιση, περίθαλψη), με σκοπό να μειώσει τις κοινωνικές και οικονομικές ανισότητες και να διαμορφώσει αποδεκτές συνθήκες ζωής για τους ασθενέστερους.

18. Κράτος δικαίου: το κράτος που σέβεται τα δικαιώματα των πολιτών, εγγυάται την προάσπισή τους και ασκεί την εξουσία με δημοκρατικά θεσπισμένους κανόνες.

19. Διάλογος: στην πολιτική ορολογία και πρακτική η λέξη χρησιμοποιείται με ειδική σημασία, για να δηλώσει τη συζήτηση και ανταλλαγή απόψεων ανάμεσα σε διάφορες κοινωνικές ομάδες και την προϊσταμένη αρχή, σε εργαζόμενους και την εργοδοσία κ.λπ.

20. Ελευθερία: η απουσία κάθε εσωτερικού ή εξωτερικού καταναγκασμού, το δικαίωμα του ανθρώπου να εκφράζεται και να ζει χωρίς εμπό-

δια σε κάθε τομέα της κοινωνικής, πολιτικής και οικονομικής ζωής. Στην περίπτωση των κρατών σημαίνει την εθνική ή πολιτική ανεξαρτησία, την αυτοτέλεια.

21. Πολυφωνία: η δυνατότητα να υπάρχουν και να εκφράζονται πολλές απόψεις για το ίδιο θέμα.

22. Πλουραλισμός: αντίληψη που υποστηρίζει την πολλαπλότητα, δηλαδή τη δυνατότητα αρμονικής και γόνιμης συνύπαρξης πολλών και διαφορετικών ιδεών και αντιλήψεων. Ο πλουραλισμός ως πολιτική θεωρία υποστηρίζει ότι η πολιτική κυριαρχία δεν αποτελεί μονοπώλιο μίας ομάδας ή μίας τάξης, αλλά πρέπει να βασίζεται στη συνεργασία και τη συγκατάθεση της πλειοψηφίας του κοινωνικού συνόλου.

23. Ευθύνη: υποχρέωση για λογοδοσία, δηλαδή η ηθική ή νόμιμη υποχρέωση του ατόμου να δίνει λόγο για τις πράξεις του.

24. Κοινά: τα δημόσια πράγματα, δηλαδή οι υποθέσεις και τα προβλήματα που απασχολούν το σύνολο των πολιτών.

25. Συμμετοχή στα κοινά: η έμπρακτη –άμεση ή έμμεση– παρέμβαση των πολιτών στη δημόσια ζωή με σκοπό την κοινή αντιμετώπιση των ζητημάτων που τους αφορούν.

26. Κοινωνία των πολιτών: το σύνολο των οργανωμένων ενεργών πολιτών που αναπτύσσουν συλλογική δράση για να εξυπηρετήσουν μέσω ενός δημοκρατικού διαλόγου το γενικό συμφέρον.

27. Ακτιβισμός: πολιτική αντίληψη ή πρακτική που εκφράζεται με εντυπωσιακές ενέργειες για την επίτευξη συλλογικών στόχων, π.χ. διαδηλώσεις, διαμαρτυρίες μέσω διαδικτύου («διαδικτυακός ακτιβισμός»).

28. Δημοκρατικό έλλειμμα: απουσία δημοκρατικότητας. Ο όρος χρησιμοποιείται για να τονίσει ότι τα θεσμικά όργανα μιας κοινωνίας ή ενός διακρατικού οργανισμού είναι απρόσιτα στον πολίτη εξαιτίας της περίπλοκης λειτουργίας τους. Επομένως, ο πολίτης αποκλείεται από τη συμμετοχική δράση.

29. Προπαγάνδα: η συστηματική προσπάθεια για διάδοση ιδεών, αρχών, δογμάτων κ.λπ. Είδη: εμπορική, πολιτική.

30. Γραφειοκρατία: η διεκπεραίωση διοικητικής υπηρεσίας με υπερβολική προσήλωση στους τύπους και με αδιαφορία για την ουσία. Η διεκπεραίωση της εργασίας γίνεται συνήθως με τρόπο σχολαστικό και με προσκόλληση στις τυπικές διαδικασίες, με αποτέλεσμα την καθυστέρηση στην επίλυση των ζητημάτων και την ταλαιπωρία των πολιτών.

31. Ηλεκτρονική διακυβέρνηση: ο όρος χρησιμοποιείται σε αντιδιαστολή προς τη γραφειοκρατία και σημαίνει τη χρήση της υψηλής τεχνολογίας από το κράτος για την παροχή υπηρεσιών προς τους πολίτες που αποσκοπεί στη βελτίωση της λειτουργίας της Δημόσιας Διοίκησης, ώστε να γίνει πιο αποτελεσματική, ταχύτερη και λιγότερο γραφειοκρατική.

32. Δημαγωγός: πρόσωπο που προσπαθεί να κερδίσει την εμπιστοσύνη του λαού με απατηλά μέσα (κολακείες και υποσχέσεις) προκειμένου να αποκομίσει πολιτικά οφέλη.

33. Καιροσκοπισμός: η επίμονη αναζήτηση συνθηκών πρόσφορων για εκμετάλλευση, χωρίς δισταγμούς ηθικού χαρακτήρα. Ο όρος χρησιμοποιείται για να χαρακτηρίσει την επιδίωξη ενός πολιτικού να εξασφαλίσει πολιτικά οφέλη εκμεταλλευόμενος οικονομικές, πολιτικές ή κοινωνικές καταστάσεις, ώστε να αυξήσει την επιρροή του στον λαό.

34. Πατερναλισμός: η άσκηση πολιτικής με στόχο τον έλεγχο και την κυριαρχία επί των πολιτών, υπό το πρόσχημα της προστασίας.

35. Λαϊκισμός: πολιτική πρακτική που αποσκοπεί στον προσπορισμό πολιτικού οφέλους με προγράμματα και ενέργειες που φορτίζουν συναισθηματικά έναν λαό και ακυρώνουν την κριτική και τον έλεγχο.

36. Ευνοιοκρατία: η αρχή σύμφωνα με την οποία προτιμούνται σε ανώτερες θέσεις και αξιώματα οι συγγενείς, οι φίλοι και γενικά οι ευνοούμενοι αυτών που έχουν μια εξουσία, αντί των ικανών και κατάλληλων γι' αυτά τα αξιώματα και τις θέσεις.

37. Οικογενειοκρατία - νεποτισμός: η εκμετάλλευση από κάποιον του αξιώματος ή της θέσης που κατέχει για να προωθήσει συγγενικά ή άλλα πρόσωπα του περιβάλλοντός του σε θέσεις και αξιώματα χωρίς αξιολογικά κριτήρια.

38. Αξιοκρατία: η αντίληψη σύμφωνα με την οποία επιλέγονται οι άξιοι, οι ικανοί, για να αναλάβουν τις διάφορες θέσεις στον δημόσιο ή στον ιδιωτικό τομέα. Με βάση την αντίληψη αυτήν, η επιλογή γίνεται με μοναδικό κριτήριο τα προσόντα του ατόμου και όχι την καταγωγή, τη συγγένεια, την κοινωνική θέση ή άλλα παρόμοια κριτήρια.

40. Λαϊκότητα: το γνήσιο λαϊκό στοιχείο. Στην πολιτική χρησιμοποιείται σε αντιδιαστολή προς τον λαϊκισμό και αναφέρεται στην πολιτική που αποσκοπεί στην αναβάθμιση του λαού και τη συμμετοχή του στο κοινωνικοπολιτικό γίγνεσθαι.

41. Μεσσιανισμός: η τυφλή πίστη μιας κοινωνικής ομάδας σε έναν ηγέτη, με την ελπίδα ότι θα τη λυτρώσει από συσσωρευμένα οικονομικά ή κοινωνικά προβλήματα χωρίς τη δική της συμμετοχή.

42. Παρεμβατισμός: η πολιτική κατεύθυνσης της οικονομίας από το κράτος, η επέμβαση του κράτους στις ιδιωτικές επιχειρήσεις για τη ρύθμιση της λειτουργίας τους με βάση το ευρύτερο κοινωνικό συμφέρον, δηλαδή η αντίληψη που πρεσβεύει ότι το κράτος πρέπει να παρεμβαίνει σε ζητήματα όπως το εμπόριο, η βιομηχανία, οι συνθήκες εργασίας, η διανομή του εισοδήματος, η ανεργία, η παιδεία, η ασφάλιση, η προστασία του περιβάλλοντος και γενικά ό,τι αφορά στην οικονομική ζωή.

43. Μαζοποίηση: το φαινόμενο κατά το οποίο καταργείται η ατομική βούληση, το άτομο παθητικοποιείται, αποκτά αγελαία νοοτροπία, δηλαδή μετατρέπεται σε άβουλο μέλος της μάζας.

44. Ομάδες πίεσης - λόμπι: ο όρος στα αγγλικά σημαίνει τον προθάλαμο και μεταφορικά αναφέρεται σε ομάδες οικονομικών και κοινωνικών συμφερόντων που επιδιώκουν να επηρεάσουν τα πρόσωπα που λαμβάνουν αποφάσεις και ασκούν εξουσία για να επιτύχουν τους ιδιαίτερους στόχους τους (π.χ. λόμπι αγροτών, πετρελαίου, βιομηχάνων κ.λπ.). Οι ομάδες αυτές έχουν μεγάλη οικονομική ή πολιτική δύναμη.

45. Διαπλοκή: το πλέγμα νόμιμων ή άνομων αλληλεξαρτήσεων ανάμεσα σε ιδιωτικούς και κρατικούς φορείς, το οποίο στηρίζεται στην αμοιβαιότητα συμφερόντων και δημιουργεί φαινόμενα διαφθοράς στον δημόσιο βίο.

46. Δογματισμός: κρίση αυθαίρετη που δεν επιδέχεται αντίρρηση. Ο όρος χρησιμοποιείται σε αντιδιαστολή προς την ελεύθερη ανεξάρτητη σκέψη, που δέχεται τον διάλογο και την αξιολόγηση των επιχειρημάτων ως μέσο εύρεσης της αλήθειας.

- 47. Ιδεοληψία:** η παθολογική προσήλωση και εμμονή ανθρώπων ή κοινωνικών ομάδων σε μια ιδέα ή σε ένα δόγμα.
- 48. Φανατισμός:** υπερβολική αφοσίωση σε ιδέες, αντιλήψεις κ.λπ., που εξωθεί στον παραλογισμό και στην έχθρα προς τους αντιφρονούντες. Ο φανατισμός οδηγεί στη μισαλλοδοξία.
- 49. Φονταμενταλισμός:** θρησκευτική τάση και αντίληψη συντηρητική και αντιδραστική, που αρνείται κάθε νεωτερισμό στη θρησκεία· κατ'επέκταση, κίνηση, συμπεριφορά ή στάση που δίνει έμφαση στην αυστηρή και σχολαστική προσκόλληση σε ένα πλαίσιο βασικών αρχών.
- 50. Δίκαιο:** σύνολο κανόνων που ρυθμίζουν την κοινωνική ζωή, η παραβίαση των οποίων συνεπάγεται κυρώσεις.
- 51. Νόμοι:** γραπτοί κανόνες δικαίου που θεσπίζονται από μια πολιτεία και ρυθμίζουν υποχρεωτικά τις σχέσεις κάθε πολίτη με την εν λόγω πολιτεία και με τους άλλους πολίτες.
- 52. Ποινικός σωφρονισμός:** η τιμωρία και οι μέθοδοι που χρησιμοποιεί η πολιτεία για την κοινωνική επανένταξη όσων έχουν καταδικαστεί για εγκληματικές πράξεις.
- 53. Δικαστική πλάνη:** η καταδίκη και τιμωρία ενός ανθρώπου από ένα (ποινικό) δικαστήριο για έγκλημα που δεν έχει διαπράξει.

Εθνική ζωή

- 1. Έθνος:** σύνολο ατόμων που συνδέονται με κοινό ιστορικό παρελθόν, κοινά στοιχεία πολιτισμού και κοινά ιδανικά και έχουν συνήθως κοινή γλώσσα και θρησκεία, που έχουν συνείδηση κοινής ιστορικής, κοινωνικής, πολιτισμικής κ.λπ. παράδοσης, αυτόνομη πολιτική συγκρότηση.
- 2. Εθνικός πολιτισμός:** «οι μορφές της πολιτισμικής δημιουργίας (ιδιαίτερα τα προϊόντα της συλλογικής ζωής και αποδοχής), ενώ έχουν κοινή αφετηρία για όλους τους λαούς (γιατί πηγάζουν από την ανθρώπινη φύση και υπηρετούν τις ανθρώπινες ανάγκες), ποικίλλουν ως προς τη μορφή, το περιεχόμενο και τη λειτουργία τους, έχουν την ιδιαιτερότητα που τους προσδίδει η ξεχωριστή φυσιογνωμία του λαού που τις δημιούργησε (π.χ. η νομοθεσία του Σόλωνα ή η δωδεκάδελτος της Ρώμης έχουν ιδιαιτερότητα πολιτισμικής δημιουργίας). Αυτή την ιδιαιτερότητα θεωρούν οι λαοί δική τους περιουσία, “παράδοσή” τους.» (Φ. Βώρος).
- 3. Εθνική ταυτότητα:** το σύνολο των πολιτισμικών ιδιαιτεροτήτων που προσδιορίζουν τη φυσιογνωμία ενός έθνους και το διαφοροποιούν από τα υπόλοιπα.
- 4. Εθνική συνείδηση:** η επίγνωση των κοινών πολιτισμικών ιδιαιτεροτήτων ενός έθνους (δηλαδή κοινή καταγωγή, ιστορικό παρελθόν, παραδόσεις, αξίες, γλώσσα, θρησκεία, τέχνη) που το διαφοροποιούν από τα υπόλοιπα.
- 5. Εθνική αυτογνωσία:** η προσπάθεια ενός λαού να γνωρίσει τους παράγοντες που διαμόρφωσαν την εθνική του φυσιογνωμία) ώστε να αναγνωρίζει τα εθνικά πολιτισμικά χαρακτηριστικά που του προσδίδουν ιδιαιτερότητα και το διαφοροποιούν από τα υπόλοιπα έθνη.
- 6. Εθνοκεντρισμός:** αντίληψη κατά την οποία ένα άτομο θεωρεί ότι η ομάδα που ανήκει είναι το κέντρο των πάντων και όλοι οι άλλοι τοποθε-

τούνται και διαβαθμίζονται σε σχέση με την ομάδα αυτή. Αυτή η αντίληψη έχει ως αποτέλεσμα όλα τα πολιτισμικά στοιχεία των άλλων εθνών να αξιολογούνται και να κρίνονται με κριτήριο τα συγκεκριμένα εθνικά στοιχεία.

7. Πολιτισμική σχετικότητα: η προσπάθεια να καταλάβουμε και να κρίνουμε έναν πολιτισμό με βάση τα δικά του μέτρα και σε σχέση με τις ανάγκες της συγκεκριμένης ομάδας ή κοινωνίας. Ο όρος χρησιμοποιείται σε αντιδιαστολή προς τον εθνοκεντρισμό και την ευρωκεντρική προσέγγιση των πολιτισμών.

8. Πολιτισμική κληρονομιά: το σύνολο των μνημείων, των παραδόσεων, των αξιών και των πολιτισμικών στοιχείων του παρελθόντος που κληροδοτήθηκαν από την προηγούμενη στην επόμενη γενιά.

9. Πολιτιστική ταυτότητα: το σύνολο των πολιτισμικών χαρακτηριστικών ενός λαού (γλώσσα, θρησκεία, τέχνη, εθνικά ιδεώδη, αξίες κ.λπ.). Στην έννοια εμπεριέχονται τόσο τα πολιτιστικά στοιχεία του παρελθόντος (παραδόσεις), που προσδίδουν τα απαραίτητα συνεκτικά στοιχεία συνέχειας, όσο και τα καινούργια στοιχεία που δημιουργεί ένας λαός.

10. Πολιτιστική κληρονομιά: το σύνολο των υλικών και πνευματικών μνημείων/δημιουργημάτων που μας κληροδότησαν οι πρόγονοί μας.

11. Παράδοση: παρελθοντικά πολιτισμικά στοιχεία που μεταδίδονται (στα πλαίσια μιας ομάδας, κοινωνίας κ.λπ.) από γενιά σε γενιά αναφορικά με συμπεριφορές, αντιλήψεις, ιδέες, έθιμα, δραστηριότητες, πρακτικές κ.λπ.

12. Προγονολατρία/προγονοπληξία: η παθολογική προσκόλληση κάποιου ατόμου ή κάποιας κοινωνικής ομάδας στα κατορθώματα/επιτεύγματα, τις αξίες, τις συνήθειες και τις ιδέες των προγόνων.

13. Εθνικισμός: εθνική συνείδηση που χαρακτηρίζεται από την πεποίθηση ότι το έθνος υπερέχει από τα άλλα και οφείλει να προβάλλει με έμφαση τον πολιτισμό και τα συμφέροντά του εις βάρος άλλων εθνών.

16. Πατρίδα: το ειδικότερο περιεχόμενο του όρου αναφέρεται στον τόπο καταγωγής κάποιου, δηλαδή δηλώνει τη γενέτειρά του. Το γενικότερο περιεχόμενο του όρου αναφέρεται στο έθνος, με τα άτομα που το αποτελούν, με το πατριό έδαφος και με τους δεσμούς της παράδοσης που συνδέουν όσους ανήκουν σε αυτό.

17. Εθνισμός/πατριωτισμός: ο αγνός πατριωτισμός, η φιλοπατρία, το πατριωτικό αίσθημα που εκπηγάζει από τη συνείδηση ότι όλοι ανήκουμε σε κάποιο έθνος.

18. Πατριωτισμός/φιλοπατρία: η έμπρακτη αγάπη και αφοσίωση κάποιου στην πατρίδα του.

19. Πατριδοκαπηλία: η χρησιμοποίηση της ιδέας της πατρίδας για ιδιοτελείς σκοπούς (π.χ. αναρρίχηση στην εξουσία, πρόκληση εθνικισμού, επεκτατικές διαθέσεις κ.λπ.).

Διεθνής κοινότητα - Διακρατικές σχέσεις

- 1. Εθνικό κράτος:** το κράτος που έχει συγκροτήσει ένα έθνος στο έδαφος όπου διαμένει. Τα εθνικά κράτη προέκυψαν από τη διάλυση των μεγάλων αυτοκρατοριών. Ο όρος αναφέρεται στην παραδοσιακή μορφή του κράτους όπως αυτό συγκροτήθηκε τους δύο τελευταίους αιώνες.
- 2. Αρχή των εθνοτήτων:** η αρχή σύμφωνα με την οποία κάθε έθνος έχει το δικαίωμα να συγκροτήσει κράτος στο έδαφος όπου διαμένει.
- 3. Αυτοδιάθεση:** η πεποίθηση ότι κάθε έθνος έχει το δικαίωμα να συγκροτεί ανεξάρτητο κράτος και να καθορίζει τη μορφή της διακυβέρνησής του.
- 4. Αυτοκρατορία:** με την κυριολεκτική σημασία, το κράτος που περιλαμβάνει πολλά έθνη και ασκεί συγκεντρωτική και απολυταρχική διοίκηση (π.χ. Ρωμαϊκή, Βυζαντινή, Οθωμανική, Ρωσική, Βρετανική κ.λπ.). Μεταφορικά, ο όρος σημαίνει μεγάλο εμπορικό, οικονομικό οργανισμό που ελέγχεται από ένα πρόσωπο ή ομάδα.
- 5. Αποικιοκρατία:** θεωρία ή στάση που ευνοεί τον αποικισμό ως μέθοδο άσκησης πολιτικής κυριαρχίας. Με τον όρο αυτόν δηλώνεται και το καθεστώς κατά το οποίο ορισμένες χώρες αποτελούν κτήσεις άλλων χωρών, εξαρτώνται στρατιωτικά, πολιτικά και οικονομικά από αυτές.
- 6. Ιμπεριαλισμός/επεκτατισμός:** η τάση για επέκταση της πολιτικής και οικονομικής επιρροής ενός κράτους σε άλλες χώρες, κυρίως με τη χρησιμοποίηση της στρατιωτικής του ισχύος.
- 7. Διεθνής κοινότητα:** τα κράτη και έθνη που δρουν στον ενιαίο χώρο της υφελίου.
- 8. Διεθνείς σχέσεις:** οι σχέσεις που αναπτύσσονται μεταξύ των κρατών που μετέχουν στη διεθνή κοινότητα.
- 9. Εξωτερική πολιτική:** η πολιτική που αναφέρεται στις σχέσεις ενός κράτους με τις ξένες χώρες για την καλύτερη δυνατή προώθηση των θέσεών του και την προάσπιση των εθνικών του συμφερόντων.
- 10. Παγκοσμιοποίηση:** η δημιουργία μιας παγκόσμιας αγοράς όπου προϊόντα και πληροφορίες διακινούνται ελεύθερα, η αντίληψη ότι ο κόσμος αποτελεί μία ενιαία οικονομική επικράτεια.
- 11. Διεθνισμός:** η σύγχρονη αντίληψη ότι είναι αναγκαία η συνεργασία των εθνών για τα πνευματικά, κοινωνικά, πολιτικά και πολιτιστικά ζητήματα.
- 12. Υπερεθνικοί οργανισμοί:** κανόνες και διατάξεις που ισχύουν για συγκεκριμένα κράτη και έθνη που συμμετέχουν σε αυτούς, οι οποίοι καθορίζουν τόσο τις μεταξύ τους σχέσεις όσο και ένα τμήμα των εσωτερικών τους κανόνων (π.χ. Ευρωπαϊκή Ένωση).
- 13. Ευρωπαϊκή Ένωση:** η οικονομικοπολιτική ένωση ορισμένων ευρωπαϊκών χωρών οι οποίες έχουν δεσμευτεί να συνεργάζονται για την ειρήνη και την ευημερία. Τα κράτη-μέλη της έχουν θεσπίσει κοινά θεσμικά όργανα στα οποία εκχωρούν ορισμένες εξουσίες τους, ώστε να λαμβάνονται δημοκρατικές αποφάσεις σε ευρωπαϊκό επίπεδο για θέματα κοινού ενδιαφέροντος.
- 14. Ευρωπαϊκές αξίες:** οι αξίες που διαμόρφωσαν τη φυσιογνωμία της σύγχρονης Ευρώπης και αποτελούν τα θεμέλια της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Οι αξίες αυτές είναι: ο ανθρωπισμός, η ειρήνη, η δημοκρατία, η ισότητα, η ανεκτικότητα.

15. Ευρωπαϊκή ταυτότητα: το κοινό αίσθημα ή κοινή συνείδηση ότι ανήκουμε στην ίδια κοινότητα και μοιραζόμαστε την ίδια κοινή ιστορική πορεία στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού πολιτισμού.

16. Ρίζες του ευρωπαϊκού πολιτισμού: οι ιστορικές αφετηρίες που διαμόρφωσαν την πολιτιστική φυσιογνωμία της Ευρώπης: ο αρχαίος ελληνικός και ρωμαϊκός πολιτισμός, η Αναγέννηση και ο ευρωπαϊκός Διαφωτισμός.

17. Ευρώπη των πολιτών: το όραμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης να προασπίσει τα δικαιώματα των πολιτών της και να θεμελιώσει τη λειτουργία της στην ενεργή συμμετοχή τους στις διαδικασίες λήψης των αποφάσεων που αφορούν στο μέλλον τους.

18. Ειρήνη: κατάσταση κατά την οποία δεν υπάρχουν εκθροπραξίες, συγκρούσεις ή αναταραχές μεταξύ κρατών ή στο εσωτερικό ενός κράτους.

19. Πόλεμος: 1) η ένοπλη σύρραξη μεταξύ δύο ή περισσότερων κρατών· 2) η χρονική διάρκεια εκθροπραξιών (εμπόλεμη κατάσταση)· 3) *πυρηνικός/βιολογικός/χημικός πόλεμος:* πόλεμος κατά τον οποίο χρησιμοποιούνται ανάλογα όπλα· 4) *εμφύλιος πόλεμος:* ο πόλεμος μεταξύ οργανωμένων πολιτικών μερίδων του ίδιου έθνους· 5) *ιερός πόλεμος:* πόλεμος που διεξάγεται για θρησκευτικούς λόγους.

20. Θερμός πόλεμος: η ένοπλη σύγκρουση μεταξύ χωρών ή μεγάλων κοινωνικών ομάδων.

21. Ψυχρός Πόλεμος: όρος που χρησιμοποιήθηκε από το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου για να χαρακτηρίζει την ένταση στον πολιτικό, διπλωματικό και στρατιωτικό τομέα που επικράτησε σε διάφορες χρονικές περιόδους (1947-1991) ανάμεσα στις ΗΠΑ και στην ΕΣΣΔ.

22. Προληπτικός πόλεμος: πόλεμος που διεξάγει μια χώρα εναντίον μιας άλλης με τη δικαιολογία της αυτοάμυνας, χωρίς να έχει δεχτεί καμία επιθετική ενέργεια. Ο προληπτικός πόλεμος συνιστά παραβίαση του διεθνούς δικαίου.

23. Πολιτισμός πολέμου (κουλτούρα του πολέμου): το σύστημα των αντιλήψεων και των αξιών που δέχονται τη βία και τον πόλεμο ως μοναδικά μέσα για την επιβολή της κυριαρχίας πάνω σε λαούς και ανθρώπους.

24. Πυρηνική ενέργεια: η ενέργεια που προέρχεται από πυρηνική αντίδραση.

25. Πυρηνική δύναμη: χώρα που κατέχει ατομικά/πυρηνικά όπλα.

26. Παράπλευρες απώλειες: κατ' ευφημισμόν όρος με τον οποίο χαρακτηρίζονται οι άμαχοι που σκοτώνονται ή τραυματίζονται από λάθος κατά τη διάρκεια στρατιωτικών επιχειρήσεων.

27. Τρομοκρατία: πράξεις βίας (π.χ. απαγωγές, τοποθετήσεις βομβών κ.ά.) τις οποίες χρησιμοποιούν επαναστατικές οργανώσεις για να πετύχουν τους σκοπούς τους.